

Ivan Čaleta, univ. mag. act. soc.

Centar za nestalu i zlostavljanu djecu

E-pošta: ivan.caleta@cnzd.org

Pregledni znanstveni članak / Review paper

DOI: <https://doi.org/10.25234/dosd/38968>

OD „DJEČJE PORNOGRAFIJE“ DO „MATERIJALA KOJI SADRŽE SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE DJECE“ (CSAM): NUŽNOST TERMINOLOŠKE PROMJENE U ZNANSTVENOM, PRAVNOM I JAVNOM DISKURSU*

Sažetak

Termin „dječja pornografija“, iako široko prisutan u zakonodavstvu i javnom diskursu, predstavlja lingvistički, psihološki i pravno problematičan konstrukt. Ovaj izraz umanjuje ozbiljnost kaznenog djela, sugerira mogućnost pristanka žrtve i doprinosi njezinoj stigmatizaciji. Ovaj rad, temeljen na analizi relevantne znanstvene i stručne literature, iznosi argumente za nužnu terminološku tranziciju prema izrazu „materijali koji sadrže seksualno zlostavljanje djece“ (engl. Child Sexual Abuse Material, CSAM). U uvodnom dijelu provodi se dekonstrukcija pojma „pornografija“ kroz etimološke i kulturološke aspekte, ističući njegovu neprimjenjivost kad je riječ o zlostavljanju djece. Nadalje, CSAM se identificira kao terminološki prikladnija alternativa koja materijal definira kao dokaz kaznenog djela i stavlja žrtvu u središte analize. Analizirana je evolucija međunarodnih pravnih standarda i stručnih smjernica, od Konvencije UN-a o pravima djeteta do Lanzarote konvencije, koje sve više zagovaraju napuštanje zastarjelog termina. Posebna pozornost posvećena je situaciji u Republici Hrvatskoj, gdje kritička analiza članka 163. Kaznenog zakona i službenih statističkih podataka ukazuje na raskorak između nacionalne prakse i međunarodnih preporuka. Detaljan pregled psihosocijalnog i tehnološkog konteksta uključuje analizu karakteristika počinitelja, utjecaja na žrtve te uloge interneta, *darkneta* i enkripcije u ovom ekosusta-

* Ovaj je rad licenciran pod licencom CC BY-NC 4.0 © autor(i). / This work is licensed under a CC BY-NC 4.0 license © author(s).

vu. Zaključak donosi konkretne preporuke za usklađivanje hrvatskog zakonodavstva i institucionalne prakse, naglašavajući da je usvajanje termina CSAM ključan korak za osiguranje odgovarajuće zaštite dostojanstva i prava djece žrtava.

Ključne riječi: materijali o seksualnom zlostavljanju djece (CSAM), dječja pornografija, terminologija, seksualno zlostavljanje djece, Kazneni zakon

1. UVOD

Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece u digitalnom okruženju predstavlja jedan od najsloženijih izazova suvremenog društva. Eksponencijalni rast interneta transformirao je načine komunikacije, ali i kriminalnog djelovanja. Od ranih *Usenet* grupa do suvremenih platformi, društvenih mreža i *darkneta*, stvorena je globalna infrastruktura koja je, nažalost, omogućila lakše počinjenje teških kaznenih djela protiv djece (Brown, 2022; Carr, 2017; Akdeniz, 2008). Proizvodnja i distribucija materijala koji prikazuju seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece dosegla je razmjere krize, s milijunima slika i videozapisa koji se svakodnevno dijele, uzrokujući trajnu i neizbrisivu štetu žrtvama (Johnson, 2025; Binford, 2023). Jezik ima ključnu ulogu u definiranju ovog problema, oblikovanju zakona, vođenju istraga i utjecaju na javnu percepciju. Termin „dječja pornografija“, iako desetljećima prevladava u pravnom sustavu, medijima i svakodnevnom govoru, sve češće je predmet kritike stručne i znanstvene zajednice zbog terminološke neadekvatnosti i štetnosti (Vejmelka i Jurinić, 2020; Frangež i sur., 2015; Hames, 1993).

Problem ovog pojma je višeslojan. Lingvistički, spaja nespojive koncepte: „pornografija“ podrazumijeva pristanak i komercijalnu svrhu namijenjenu odraslima, dok „dijete“ prema definiciji ne može dati pristanak za seksualnu aktivnost. Psihološki, takav jezik trivijalizira kazneno djelo, svodeći ga na vrstu sadržaja umjesto na zapis o teškom nasilju. Ova terminologija omogućuje počiniteljima da s pomoću kognitivnih distorzija umanje svoju odgovornost, a istovremeno doprinosi sekundarnoj viktimizaciji i stigmatizaciji žrtava, čija se trauma svodi na ulogu u pornografskom materijalu (Rimer, 2019; Pierce, 1984). Pravno, zadržavanje ovog termina u zakonodavstvu, unatoč globalnim inicijativama za njegovu zamjenu, stvara raskorak između nacionalnih praksi i međunarodnih standarda usmjerenih na prava djeteta.

Ovaj rad, temeljen na analizi relevantne literature, ima za cilj argumentirano prikazati nužnost potpunog napuštanja pojma „dječja pornografija“ i usvajanja terminološki ispravne i viktimološki utemeljene alternative: „materijali koji sadrže seksualno zlostavljanje djece“ (engl. *Child Sexual Abuse Material*; u nastavku: *CSAM*). Uvodno se provodi dekonstrukcija pojma „pornografija“ kroz povijesne, kulturološke i semantičke aspekte, čime se ističe njegova neprimjenjivost na kontekst zlostavljanja djece. Nadalje,

CSAM se afirmira kao precizna alternativa koja materijal definira kao dokaz kaznenog djela i stavlja žrtvu u središte analize, u skladu s međunarodnim smjernicama (ECPAT, 2025). Slijedi pregled evolucije međunarodnog pravnog okvira, od temeljnih konvencija do suvremenih direktiva, s naglaskom na trend usvajanja preciznije terminologije. Posebna pozornost posvećena je analizi stanja u Republici Hrvatskoj, uključujući kritički osvrt na čl. 163. Kaznenog zakona (Narodne novine, broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24) i relevantne statističke podatke. Dodatno se istražuju psihosocijalni i tehnološki kontekst, uključujući karakteristike počinitelja, dinamiku *online* zajednica, utjecaj na žrtve te izazove povezane s *darknetom* i enkripcijom. Zaključno, rad sintetizira ključne argumente i iznosi znanstveno utemeljene preporuke za zakonodavne i institucionalne promjene u Hrvatskoj, s ciljem poticanja promjene paradigme u pristupu seksualnom zlostavljanju djece.

2. METODOLOGIJA RADA

Ovaj rad sintetizira teorijske spoznaje, pravne norme i empirijske podatke s ciljem kritičke evaluacije postojeće terminologije. Metodološki pristup temelji se na triangulaciji izvora: analizi znanstvene literature, pregledu pravnog okvira te uvidu u stručne smjernice relevantnih međunarodnih organizacija.

2.1. STRATEGIJA PRETRAŽIVANJA I IZVORI PODATAKA

Pretraživanje literature provedeno je tijekom rujna i listopada 2025. godine. Za prikupljanje znanstvenih radova korištene su relevantne akademske baze podataka (*Web of Science*, *Scopus*, Hrčak) te repozitoriji specijalizirani za kriminologiju, pravo i socijalni rad. Ključne riječi korištene u pretraživanju, na hrvatskom i engleskom jeziku, obuhvaćale su pojmove: „dječja pornografija“ (engl. *child pornography*), „materijali koji sadrže seksualno zlostavljanje djece“ (engl. *CSAM*), „seksualno iskorištavanje djece na internetu“ (engl. *online child sexual exploitation*), „kognitivne distorzije“ (engl. *cognitive distortions*) i „viktimologija“ (engl. *victimology*). Uz akademske izvore, analiza uključuje i strateške dokumente, izvješća i smjernice ključnih međunarodnih tijela (Vijeće Europe, Europska komisija, Interpol, *ECPAT International*, *WeProtect Global Alliance*) koja pružaju uvid u suvremene standarde prakse.

2.2. PRAVNA I KOMPARATIVNA ANALIZA

S obzirom na to da rad propituje zakonsku terminologiju, primijenjena je dogmatska metoda u pravu za analizu pozitivnih propisa Republike Hrvatske, s posebnim nagla-

skom na čl. 163. Kaznenog zakona. Ova analiza dopunjena je komparativnom metodom, kojom su nacionalna rješenja uspoređena s međunarodnim pravnim instrumentima te primjerima dobre prakse iz drugih jurisdikcija (npr. Kanada).

2.3. KRITERIJI ODABIRA I SINTEZA

Inicijalno pretraživanje rezultiralo je identifikacijom 87 različitih izvora. Primjenom kriterija uključivanja – (1) tematska relevantnost za terminološke aspekte, (2) fokus na digitalno okruženje i (3) aktualnost (naglasak na izvorima objavljenim između 2015. i 2025. godine) – konačni uzorak za sintezu obuhvatio je 71 izvor, uključujući knjige i znanstvene članke, dokumente i izvješća, izvore prava i mrežne stranice. Prikupljeni podaci sintetizirani su kvalitativnom analizom sadržaja kako bi se identificirali ključni argumenti za terminološku tranziciju: od lingvističkih i psiholoških implikacija do pravnih i praktičnih posljedica za žrtve i istražni sustav. Glavno ograničenje rada proizlazi iz iznimne dinamike tehnoloških promjena; pojava novih generativnih alata umjetne inteligencije i napredne enkripcije kontinuirano redefinira prirodu CSAM-a, što zahtijeva periodičku reevaluaciju znanstvenih i pravnih definicija. Također, rad je ograničen na analizu dostupnih statističkih podataka Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske (u nastavku: MUP), koji odražavaju samo broj prijavljenih kaznenih djela, a ne pružaju uvid u tamnu brojku ovih kaznenih djela.

3. DEKONSTRUKCIJA POJMA „PORNOGRAFIJA“

Pojam „dječja pornografija“ duboko je ukorijenjen u svakodnevnom jeziku, što često rezultira nekritičkom upotrebom bez razmatranja njegovih implikacija. Detaljna analiza pokazuje da je riječ o oksimoronu, odnosno terminu koji spaja dva suprotstavljena koncepta i time zamagljuje prirodu kaznenog djela. Analiza problema koji proizlaze iz same biti pojma „pornografija“ nužna je za razumijevanje potrebe za njegovom zamjenom.

3.1. ETIMOLOŠKI KORIJENI I PROBLEM PRISTANKA

Kao što je uvedeno spomenuto, termin „pornografija“ potječe iz starogrčkog jezika, od riječi *pórnē*, što znači prostitutka i *gráphēin*, što znači pisati, i u svom se izvornom obliku odnosio na prikaze života prostitutki (Frangež i sur., 2015). U modernom dobu definicija se proširila na svaki materijal, pisani, vizualni ili auditivni, koji prikazuje eksplicitne seksualne činove s primarnim ciljem izazivanja seksualnog uzbuđenja kod konzumenta. Iako su definicije i zakonska regulacija pornografije za odrasle predmet

stalnih debata (McKee i Lumby, 2022; Akdeniz, 1997; Akdeniz, 1996), ono što ostaje implicitna, ali neizostavna pretpostavka, jest pristanak i punoljetnost svih sudionika. Pornografija za odrasle, bez obzira na moralna stajališta u društvu, postoji unutar sustava u kojem se odrasle osobe svjesno i voljno upuštaju u snimanje seksualnih činova, najčešće u komercijalne svrhe.

Primjena takvog koncepta na djecu u potpunosti je neodrživa. Međunarodno i nacionalno pravo, utemeljeno na Konvenciji UN-a o pravima djeteta (Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, broj 15/90, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/93, 20/97, 4/98, 13/98), jasno definira da dijete, zbog svoje dobi i razvojne faze, nema kognitivnu ni emocionalnu zrelost da bi moglo dati informirani pristanak za seksualnu aktivnost (Simon i sur., 2020). Svaka seksualna interakcija između odrasle osobe i djeteta, bez iznimke, predstavlja seksualno zlostavljanje. Stoga, materijal koji prikazuje takav čin nije „pornografija“ u kojoj sudjeluje dijete, već je, kako to Hames (1993, 276) precizno navodi, „jednostavno, zlostavljanje djeteta na filmu ili fotografiji“. Korištenjem termina „dječja pornografija“ implicira se lažna jednakost s pornografijom za odrasle, briše se ključna razlika između pristanka i nasilja te se kazneno djelo protiv djeteta pogrešno kategorizira kao problem opscenosti ili javnog morala, a ne kao teško kazneno djelo protiv tjelesnog integriteta i psihosocijalnog razvoja djeteta (Vejmelka i Jurinić, 2020; Pierce, 1984). Organizacije poput Safer.io (2025) i NSPCC Learning (2023) jasno ističu da pornografija implicira pristanak koji dijete nikada ne može dati.

3.2. MINIMIZIRANJE KAZNENOG DJELA I PSIHOLOŠKE POSLJEDICE

Jezik ne samo da opisuje, već i oblikuje stvarnost. Upotreba termina „dječja pornografija“ u znatnoj mjeri minimizira i trivijalizira kazneno djelo, preusmjeravajući fokus s nasilnog čina i patnje žrtve na materijal kao proizvod ili sadržaj za konzumaciju (ECPAT, 2025). Ovakva terminologija ima ozbiljne psihološke posljedice za sve strane uključene u ovaj problem.

Za počinitelje, ovakva terminologija služi kao moćan alat za neutralizaciju krivnje i kognitivnu distorziju. Počinitelji rijetko percipiraju sebe kao zlostavljače. Umjesto toga, oni se doživljavaju kao kolekcionari, razmjenjivači ili konzumenti specifične vrste sadržaja (Steel i sur., 2022a). Rimer (2019) u svom etnografskom istraživanju s počiniteljima otkriva kako oni stvaraju snažnu razliku između djeteta u stvarnom svijetu („na ulici su stvarni“) i djeteta na slici („na slici nisu“), čime dehumaniziraju žrtvu i distanciraju se od nasilne stvarnosti zabilježene na slici. Termin „pornografija“ olakšava takvu disocijaciju jer implicira da je riječ o fantaziji, performansu ili nečemu nestvarnom, a ne o dokumentaciji stvarne patnje. Usvajanjem identiteta potrošača pornografije, a ne zlostavljača djece, počinitelji mogu održati sliku o sebi koja je u manjoj mjeri moralno

kompromitirajuća, što otežava proces rehabilitacije i preuzimanja odgovornosti za svoje postupke (Rimer i Holt, 2024; Beckett i sur., 2017).

Za žrtve, posljedice su jednako razorne. Terminologija koja njihovu traumu svodi na „pornografiju“ doprinosi sekundarnoj viktimizaciji. Žrtva se suočava s činjenicom da je zapis njezina zlostavljanja kategoriziran unutar industrije zabave za odrasle, što može produbiti osjećaj srama, krivnje i gađenja (Binford, 2023). Jezik koji implicira sudjelovanje, pa makar i pasivno, u stvaranju „pornografije“ može internalizirati osjećaj supočiniteljstva, što je čest teret koji žrtve seksualnog zlostavljanja nose. Promjena jezika prema CSAM-u stoga je i čin priznavanja njihove patnje i validacije njihova iskustva kao žrtava teškog nasilja (Jane, 2020).

Za širu javnost kontinuirana upotreba ovog termina u medijima i službenim dokumentima normalizira pogrešan okvir razumijevanja. Javnost počinje percipirati problem kao pitanje ilegalnog sadržaja na internetu, slično piratstvu ili govoru mržnje, umjesto kao pitanje nasilja nad djecom. Ovakva percepcija može smanjiti osjećaj hitnosti i ozbiljnosti problema te umanjiti pritisak na zakonodavce i institucije za njegovo adekvatno rješavanje (Steel i sur., 2022b).

3.3. ETIČKI IMPERATIV PROMJENE

Napuštanje termina „dječja pornografija“ predstavlja etički imperativ utemeljen na pravima djeteta, a ne samo pitanje semantičke preciznosti. Jezik u znanstvenom, pravnom i javnom diskursu mora biti usmjeren na žrtvu (engl. *victim-centered*) (ECPAT, 2025). Stoga terminologija treba točno odražavati prirodu kaznenog djela, odnosno naglašavati da je riječ o zlostavljanju, a ne o obliku seksualnog izražavanja. Osim toga, mora štiti dostojanstvo žrtve i izbjegavati jezik koji objektivizira i stigmatizira žrtve ili implicira sudioništvo u slučajevima zlostavljanja i iskorištavanja. Također, iznimno je važno i jasno imenovati odgovornost te se usmjeriti na radnje počinitelja, a ne na karakteristike samog materijala (ECPAT, 2025).

Termin „dječja pornografija“ ne zadovoljava nijedan od navedenih kriterija. Netočno opisuje kazneno djelo, vrijeđa dostojanstvo žrtve i zamagljuje odgovornost počinitelja. Njegova daljnja upotreba u službenom i stručnom kontekstu stoga je neodrživa i štetna.

4. CSAM KAO TERMINOLOŠKA ALTERNATIVA S FOKUSOM NA ŽRTVU

Kao odgovor na očite nedostatke i štetne posljedice korištenja pojma „dječja pornografija“, međunarodna zajednica stručnjaka, organizacija za zaštitu djece i pravnih

tijela razvila je i promovirala terminološku alternativu koja ispravno i etički uokviruje problem – „materijali koji sadrže seksualno zlostavljanje djece“ (engl. *Child Sexual Abuse Material, CSAM*). Ovaj pojam, zajedno sa srodnim terminom „materijali o seksualnom iskorištavanju djece“ (engl. *Child Sexual Exploitation Material, CSEM*), označava pomak paradigme s fokusa na sadržaj prema fokusu na žrtvu i kazneno djelo (ECPAT, 2025; Vejmelka i Jurinić, 2020; Henry, 2020; Vejmelka i sur., 2017).

4.1. DEFINICIJA I PREDNOSTI CSAM TERMINOLOGIJE

CSAM se definira kao svaki vizualni ili auditivni materijal, uključujući fotografije, videozapise, *live streaming*, računalno generirane realistične slike, koji prikazuje dijete, odnosno osobu mlađu od 18 godina, uključeno u eksplicitnu seksualnu aktivnost ili u seksualiziranom kontekstu (Johnson, 2025; ECPAT, 2025; Brown, 2022). Ključne prednosti ove terminologije višestruke su i rješavaju temeljne probleme svojstvene za pojam „dječja pornografija“.

Prvo, CSAM je opisno precizan. Umjesto da materijal svrstava u kategoriju pornografije, ovaj termin ga ispravno identificira kao zapis i dokaz kaznenog djela seksualnog zlostavljanja. Naziv naglašava kriminalnu prirodu čina i eliminira asocijacije s industrijom zabave ili sporazumnošću (Frangež i sur., 2015). Jezik je izravan, objektiv i lišen dvosmislenosti.

Drugo, terminologija je usmjerena na žrtvu (engl. *victim-centered*). Stavljanjem sintagme „zlostavljanje djece“ u središte pojma, naglasak se pomiče s materijala kao objekta na dijete kao subjekta koji trpi nasilje. To je u skladu s temeljnim načelima viktinologije i prava djeteta koja nalažu da se dostojanstvo i iskustvo žrtve moraju poštovati u svim fazama, uključujući i jezik koji se koristi za opisivanje kaznenog djela (ECPAT, 2025; Binford, 2023). Svaki put kada se upotrijebi pojam CSAM, implicitno se podsjeća da iza svake slike stoji stvarno dijete i stvarna trauma.

Treće, CSAM eliminira problem pristanka. Budući da pojam eksplicitno sadrži riječ „zlostavljanje“, koja prema definiciji isključuje pristanak, ne postoji više lingvistički prostor za pogrešne interpretacije koje dopušta pojam „pornografija“. Time se šalje jasna poruka da je svako seksualno prikazivanje djeteta čin nasilja, neovisno o tome kako dijete može izgledati ili se ponašati na slici, a što može biti posljedica manipulacije, prisile ili nerazumijevanja situacije (Kloess i sur., 2017; Wells i sur., 2007).

Konačno, CSAM pruža čvršći temelj za pravni i institucionalni odgovor. Za policijske istražitelje, tužitelje i suce, korištenje termina CSAM pomaže u ispravnom uokvirivanju kaznenog djela. Nije riječ o povredi javnog morala, već o procesuiranju teških kaznenih djela protiv djece, gdje svaki materijal predstavlja *corpus delicti*, odno-

sno dokaz o počinjenom kaznenom djelu. To može utjecati na sve, od prioritiziranja slučajeva do visine kazni i percepcije težine djela u sudnici (Cullen i sur., 2020; Hunn i sur., 2018).

4.2. PRIHVAĆANJE NA MEĐUNARODNOJ RAZINI

Pomak prema korištenju termina CSAM nije samo akademska preporuka, već trend koji je snažno prihvaćen na međunarodnoj razini. Vodeće globalne organizacije za zaštitu djece i borbu protiv seksualnog iskorištavanja usvojile su CSAM kao standardnu terminologiju u svom radu. *ECPAT International* u svojim smjernicama za terminologiju (ECPAT, 2025) eksplicitno navodi da se pojam „dječja pornografija“ treba izbjegavati jer normalizira, trivijalizira, pa čak i legitimizira seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece. Slično tome, *WeProtect Global Alliance*, globalna mreža koja okuplja nacionalne vlade, tehnološke kompanije i organizacije civilnog društva, dosljedno upotrebljava termin CSAM u svim svojim izvješćima i strateškim dokumentima (Teunissen i Napier, 2022). Istraživanje provedeno od strane Stevensona i sur. (2024) za *WeProtect* i *ECPAT*, koje je analiziralo terminologiju u znanstvenim radovima, politici i zakonodavstvu, potvrđuje rastući konsenzus oko napuštanja starih termina i korištenja pojma CSAM.

Interpol i Europol, kao ključne međunarodne policijske organizacije, također su prešle na korištenje termina CSAM i CSEM u svojim operativnim aktivnostima i izvješćima, prepoznajući važnost preciznog jezika za međunarodnu suradnju (Moritz i Christensen, 2020; Frangež i sur., 2015). Primjer Kanade, koja je 2024. godine zakonom zamijenila termin *child pornography* s *child sexual abuse material* u svom Kaznenom zakonu (engl. *Criminal Code*; R.S.C., 1985, c. C-46) i drugim relevantnim zakonima, pokazuje da ovaj pomak nije samo deklarativan, već se aktivno provodi na najvišim zakonodavnim razinama (Canadian Centre for Child Protection, 2025; Department of Justice Canada, 2024).

5. EVOLUCIJA MEĐUNARODNIH PRAVNIH STANDARDA I TERMINOLOGIJE

Međunarodni pravni okvir za zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja razvijao se postupno, odražavajući rastuću globalnu svijest o ozbiljnosti ovog problema. Analiza ključnih međunarodnih dokumenata pokazuje jasnu, iako katkad sporu, evoluciju ne samo u opsegu zaštite, već i u korištenoj terminologiji. Ovaj razvoj ukazuje na postupan pomak od zastarjelog pojma „dječja pornografija“ prema sveobuhvatnijem i preciznijem jeziku usmjerenom na zlostavljanje i iskorištavanje djece.

5.1. TEMELJI U KONVENCIJI UN-A O PRAVIMA DJETETA

Konvencija UN-a o pravima djeteta predstavlja kamen-temelj modernog sustava zaštite djece. Iako je donesena u doba prije korištenja interneta i ne bavi se izravno digitalnim oblicima zlostavljanja, njezini članci pružaju nezaobilazan normativni okvir za razgovor i djelovanje u ovom području (Brosch, 2019). Članak 34. Konvencije obvezuje države potpisnice da poduzmu sve odgovarajuće nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere kako bi spriječile navođenje ili prinuđivanje djeteta na bavljenje bilo kojom nezakonitom spolnom djelatnošću, seksualno iskorištavanje i seksualno izrabljivanje djece ili kakvu drugu nezakonitu spolnu djelatnost te seksualno iskorištavanje i seksualno izrabljivanje djeteta u pornografskim predstavama i materijalima. Ključno je što Konvencija koristi široke i ispravne pojmove „seksualno iskorištavanje“ i „seksualno zlostavljanje“. Time postavlja standard prema kojem se svaka seksualna aktivnost koja uključuje dijete promatra kroz prizmu iskorištavanja i nasilja, a ne morala ili opscenosti. Iako ne definira terminologiju za vizualne prikaze, srž Konvencije, koja je usmjerena na najbolji interes djeteta (čl. 3.), pruža snažan argument protiv bilo kojeg termina koji bi umanjio prirodu kaznenog djela te navodi da se u svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora prvenstveno voditi računa o najboljim interesima djeteta (Simon i sur., 2020).

5.2. FAKULTATIVNI PROTOKOL IZ 2000. GODINE

S pojavom i širenjem interneta krajem 90-ih godina 20. stoljeća, postalo je jasno da postojeći okviri nisu dovoljni za borbu protiv novih oblika prekograničnog kriminaliteta. Kao odgovor, Ujedinjeni narodi donijeli su Fakultativni protokol uz Konvenciju UN-a o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 5/02). Ovaj je dokument bio od presudne važnosti jer je prvi put na globalnoj razini eksplicitno zahtijevao od država da kriminaliziraju ne samo proizvodnju i distribuciju, već i posjedovanje materijala koji prikazuju seksualno zlostavljanje djece (Maxwell, 2023).

Međutim, kao što je vidljivo iz samog naziva, Protokol je kodificirao termin „dječja pornografija“ u međunarodno pravo. Članak 2(c) definira „dječju pornografiju“ kao svaki prikaz, bilo kojim sredstvom, djeteta uključenog u stvarne ili simulirane eksplicitne seksualne aktivnosti ili svaki prikaz spolnih organa djeteta u primarno seksualne svrhe. Iako je ova definicija bila ključna za uspostavu pravne osnove za zakonski progon počinitelja, korištenje samog termina predstavlja naslijeđe tog vremena, kada rasprava o štetnosti jezika još nije bila u prvom planu (Simon i sur., 2020). Danas, pravni analitičari, poput Maxwella (2023), tvrde da, iako je terminologija Protokola zastarjela, njegova temeljna svrha, a to je zaštita djece od iskorištavanja i zlostavljanja, ostaje relevantna i

treba se tumačiti u svjetlu suvremenih spoznaja. Protokol je bio nužan korak u kriminalizaciji, ali njegova terminologija danas predstavlja prepreku koju treba prevladati kroz praksu i daljnji razvoj prava.

5.3. LANZAROTE KONVENCIJA IZ 2007. GODINE

Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 11/11), poznatija kao Lanzarote konvencija, predstavlja najvažniji regionalni pravni instrument u ovom području i pokazuje jasan terminološki napredak. Iako se u naslovu čl. 21. i dalje zadržava pojam „dječja pornografija“, u cjelokupnom tekstu Konvencije sustavno se rabe i promoviraju ispravniji pojmovi „seksualno zlostavljanje“ i „seksualno iskorištavanje“.

Relevantno je to što Konvencija proširuje opseg zaštite i uvodi nove oblike kaznenih djela poput vrbovanja maloljetnika u seksualne svrhe (engl. *grooming*). U hrvatskom pravu to je ponašanje objašnjeno kao mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba (Škrčić, 2013), čime se fokus prebacuje s pukog posjedovanja materijala na preventivne mjere i kažnjavanje pripremnih radnji. Načinom na koji je definirana „dječja pornografija“ – kao vizualni prikaz djeteta uključenog u eksplicitno seksualno ponašanje – naglašen je čin zlostavljanja, a ne estetska ili moralna kvaliteta materijala. Stručni odbor koji nadzire provedbu Lanzarote konvencije (engl. *Lanzarote Committee*) u svojim izvješćima i preporukama državama članicama sve više potiče napuštanje pojma „dječja pornografija“ u nacionalnim zakonodavstvima i praksi, promičući jezik usmjeren na žrtvu (ECPAT, 2025).

5.4. DIREKTIVE EUROPSKE UNIJE I FOKUS NA DIGITALNE PLATFORME

U novijem razdoblju Europska unija preuzela je vodeću ulogu u regulaciji digitalnog prostora. Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP (Službeni list Europske unije, L 335/1 od 17. prosinca 2011.) dodatno je ojačala obveze država članica, zahtijevajući strože kazne i učinkovitije mehanizme za uklanjanje ilegalnog sadržaja s interneta. Važno je da Direktiva, iako u naslovu zadržava stari termin, u svom tekstu sve se češće koristi frazom „materijali koji prikazuju seksualno zlostavljanje djece“, signalizirajući usklađivanje sa suvremenim preporukama struke. Zahtjevi ove Direktive u hrvatski su pravni sustav implementirani kroz izmjene Kaznenog zakona 2011. i 2012. godine, čime je Republika Hrvatska formalno uskladila definicije kaznenih djela, no terminološki okvir ostao je vezan uz raniju nomotehniku.

Najnoviji pravni akti, poput Akta o digitalnim uslugama (Službeni list Europske unije, L 277/1 od 27. listopada 2022.) (puni naziv: Uredba (EU) 2022/2065 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga i izmjeni direktive 2000/31/EZ; engl. *the Digital Service Act*; u nastavku: DSA), donose važnu novinu u vezi s odgovornosti posrednika. Za razliku od ranijih direktiva, DSA uvodi obvezu procjene rizika za vrlo velike *online* platforme, što uključuje i rizik od širenja CSAM-a. Uvode se mehanizmi „brzog uklanjanja“ (engl. *notice-and-action*) te obveza prijavljivanja sumnji na teška kaznena djela nadležnim tijelima. Za Hrvatsku je ovo od iznimne važnosti jer DSA ima izravan učinak, što znači da nacionalna regulatorna tijela (Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti, HAKOM) dobivaju jasnije ovlasti za nadzor platformi, neovisno o sporijim izmjenama Kaznenog zakona. Iako se DSA primarno bavi mehanizmima moderiranja, a ne terminologijom, u cijelom regulatornom ekosustavu Europske unije termin CSAM postaje dominantan, potiskujući stari naziv u drugi plan (Gosztonyi i sur., 2025; Sorbán, 2023).

Ova evolucija pokazuje jasan i nepovratan put od općih načela zaštite djeteta, preko nužne, ali terminološki nesavršene kriminalizacije, do suvremenog pristupa koji je utemeljen na pravima žrtve, preciznoj terminologiji i odgovornosti svih dionika, uključujući i tehnološke gigante. Zadržavanje pojma „dječja pornografija“ u nacionalnim zakonodavstvima stoga ne predstavlja samo terminološki apsurd, već i otpor prema usvajanju najboljih međunarodnih praksi i standarda zaštite djece.

6. STANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Republika Hrvatska, kao članica Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe i Europske unije, ratificirala je sve ključne međunarodne dokumente o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Time je preuzela obvezu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva, institucionalne prakse i javnog diskursa s najvišim međunarodnim standardima. Međutim, analiza pokazuje da, unatoč znatnim naporima u inkriminaciji ovih djela, Hrvatska i dalje zaostaje u području terminologije, čime se održava raskorak između domaće prakse i globalnih preporuka usmjerenih na prava žrtava.

6.1. KRITIČKI OSVRT NAZIVA I BIĆA KAZNENOG DJELA ISKORIŠTAVANJA DJECE ZA PORNOGRAFIJU IZ ČL. 163. KAZNENOG ZAKONA

Središnji pravni instrument za borbu protiv ovog kaznenog djela u Hrvatskoj je Kazneni zakon. Kazneno djelo koje se odnosi na proizvodnju, posjedovanje i distribuciju materijala koji prikazuju seksualno zlostavljanje djece propisano je u čl. 163. pod nazivom „iskorištavanje djece za pornografiju“.

Prema stavku 1. i 2. ovog članka navodi se da će bilo koja osoba koja neovlašteno snima, proizvodi, nudi, čini dostupnim, distribuira, širi, uvozi, izvozi, pribavlja za sebe ili drugu osobu, prodaje, daje prikazuje ili posjeduje dječju pornografiju ili joj svjesno pristupa s pomoću informacijskih tehnologija, biti kažnjena kaznom zatvora od jedne do deset godina. Sljedeći stavci propisuju teže oblike djela, definiraju sam sadržaj te kriminaliziraju i omogućavanje pristupa takvom sadržaju preko računalnog sustava.

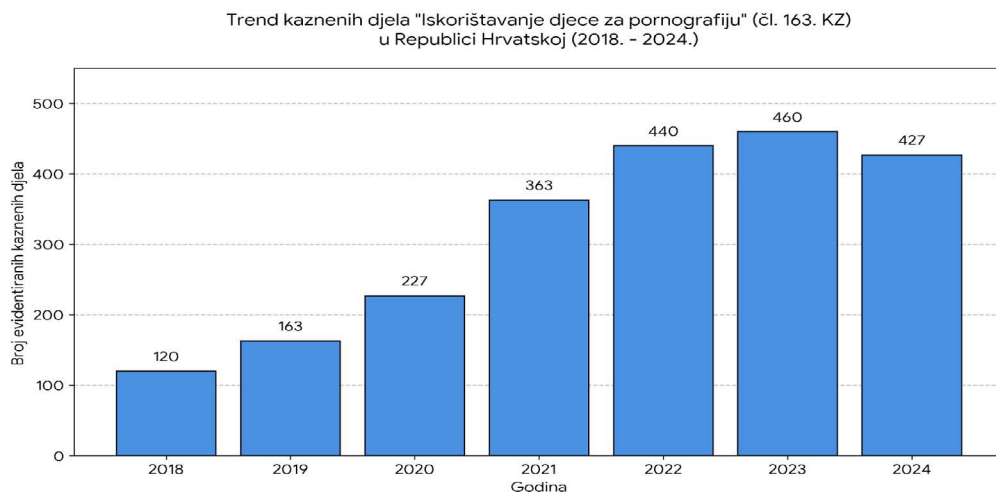
S pravnog stajališta, inkriminacija je postavljena relativno široko i u skladu s obvezama iz Fakultativnog protokola iz 2000. godine i Lanzarote konvencije iz 2007. godine. Posebno je važno što je kažnjivo i samo posjedovanje materijala, što je ključna prednost u suzbijanju potražnje koja potiče proizvodnju (Derenčinović, 2003). Međutim, problem leži u samom nazivu kaznenog djela. Korištenjem sintagme „dječja pornografija“, hrvatski zakonodavac je u kazneno pravo ugradio terminologiju koja je, kako je prethodno pojašnjeno, sama po sebi neispravna.

Ovakav odabir ima dalekosežne posljedice. On formalizira i legitimizira štetan pojam unutar cjelokupnog pravosudnog sustava. Policija evidentira i istražuje kazneno djelo iskorištavanje djece za pornografiju, državno odvjetništvo podiže optužnice za dječju pornografiju, sudovi donose presude za dječju pornografiju. Time se na svim razinama institucionalnog postupanja nastavlja narativ koji umanjuje kazneno djelo i ignorira patnju žrtve. Vejmelka i Jurinić (2020) ističu upravo tu neujednačenost i konfuziju koja proizlazi iz zastarjele terminologije, naglašavajući da ona doprinosi svojevrsnoj konfuziji unutar javnog i stručnog diskursa. Iako neki autori, poput Vejmelke i sur. (2017) rabe termin „dječja pornografija“ u svojim istraživanjima zbog usklađenosti s postojećim zakonskim nazivom, istovremeno se u novijim radovima naglašava potreba za promjenom. Zadržavanje ovog naziva u Kaznenom zakonu stoga nije samo semantičko, već i praktično pitanje koje koči daljnji razvoj sustava zaštite djece u Hrvatskoj.

6.2. ANALIZA STATISTIČKIH POKAZATELJA

Službena statistika MUP-a pruža jasan uvid u razmjere problema, unatoč ograničenjima koja proizlaze iz same pravne kvalifikacije. Analiza podataka za razdoblje od 2018. do 2024. godine ukazuje na zabrinjavajuće trendove koji potvrđuju hipotezu o rastu digitalnog seksualnog zlostavljanja djece.

Grafikon 1. Trend kaznenih djela iskorištavanje djece za pornografiju u Republici Hrvatskoj (2018. – 2024.)

Izvor: MUP, 2025. – 2019.

Kao što je vidljivo iz Grafikona 1., u promatranom razdoblju bilježi se uzlazni trend prijavljenih kaznenih djela iskorištavanja djece za pornografiju. Iako 2024. godina bilježi blagi statistički pad od 7,2 % u odnosu na rekordnu 2023., razina od 427 kaznenih djela i dalje predstavlja više od trostrukog povećanja u odnosu na referentnu 2018. godinu.

Ovakva dinamika ukazuje na to da se nije riječ o prolaznoj oscilaciji, već o trajno visokoj izloženosti djece digitalnom nasilju. Stabilizacija broja prijava na razini iznad 400 na godinu sugerira da su policijski kapaciteti za detekciju (poput operativnih akcija usmjerenih na *darknet* i *peer-to-peer* mreže) postali učinkovitiji u otkrivanju tzv. tamne brojke. Globalne procjene govore da je količina CSAM-a na internetu ogromna i da je tamna brojka kriminaliteta iznimno visoka (Brown, 2022; Holt i Bossler, 2020). Međutim, ovi podaci istovremeno potvrđuju nužnost da se pravni okvir hitno prilagodi ovoj masovnoj pojavi zamjenom arhaičnog termina „pornografija“ s CSAM terminologijom, koja adekvatnije opisuje težinu i narav ovih 427 slučajeva zabilježenih samo u protekloj godini (MUP, 2025; MUP, 2024; MUP, 2023; MUP, 2022; MUP, 2021; MUP, 2020; MUP, 2019).

Ono što je za ovu analizu ključno jest činjenica da cjelokupni sustav prikupljanja i obrade podataka počiva na zastarjeloj terminologiji. To znači da ne samo da pravosudna tijela operiraju pogrešnim pojmom, već se i slika koja se prezentira javnosti i stručnjacima temelji na tom istom pogrešnom okviru. Istraživanje koje su proveli Vejmelka i sur. (2017) o obilježjima osuđenih počinitelja u Hrvatskoj, iako iznimno vrijedno jer pruža prvi takav uvid u domaćem kontekstu, bilo je primorano koristiti se postojećom

pravnom kvalifikacijom i dokumentacijom probacijske službe koja se također referira na dječju pornografiju. Navedeno ukazuje na nužnost razlikovanja pravne nomenklature, koja je formalni temelj za kazneni progon i statistiku, od znanstvenog terminološkog okvira koji omogućuje šire razumijevanje dinamike ovog oblika zlostavljanja djece. Zakonska terminologija, iako nužna za pravnu sigurnost, u istraživačkom kontekstu može predstavljati izazov pri analizi fenomena sukladno suvremenim viktimološkim standardima.

6.3. TERMINOLOŠKA NEUSKLAĐENOST IZMEĐU ZAKONODAVSTVA I AKADEMSKE ZAJEDNICE U DOMAĆIM OKVIRIMA

Dok zakonodavstvo sporije prati terminološke promjene, stručna zajednica u Hrvatskoj pokazuje visoku razinu usklađenosti s međunarodnim trendovima. Organizacije civilnog društva i stručnjaci, primjenjujući pristup „odozdo prema gore“ (engl. *bottom-up*), aktivno zagovaraju i koriste terminologiju usmjerenu na žrtvu.

Radovi, poput onih Vejmelve i Jurinić (2020), izravno tematiziraju problem terminologije i zalažu se za usklađivanje s međunarodnim trendovima. Nevladine organizacije koje se bave zaštitom djece također u svojim kampanjama i materijalima sve češće koriste ispravnije termine poput „seksualno zlostavljanje djece na internetu“ ili izravno CSAM (Centar za nestalu i zlostavljaju djeću, 2022).

Primjerice, Centar za sigurniji internet (u nastavku: CSI) i srodne organizacije već godinama se koriste terminologijom koja jasno razlikuje zlostavljanje od pornografije, educirajući javnost i stručnjake unatoč zastarjelom zakonskom okviru. Ključni problem stoga nije u neinformiranosti stručne zajednice, već u ograničenim institucionalnim kapacitetima za brzu prilagodbu zakonskih tekstova ratificiranim konvencijama. Ovaj raskorak stvara situaciju u kojoj praksa na terenu, vođena etičkim smjernicama struke, nadilazi važeći normativni okvir, što ukazuje na potrebu za hitnijim zakonodavnim intervencijama.

7. PSIHOSOCIJALNI I TEHNOLOŠKI KONTEKST KAZNENOG DJELA

Za potpuno razumijevanje važnosti terminološke promjene potrebno je analizirati složeni ekosustav u kojem se seksualno zlostavljanje djece preko interneta događa. Ovaj ekosustav obuhvaća psihologiju počinitelja, posljedice za žrtve i tehnološku infrastrukturu koja omogućuje i ubrzava ovaj oblik kriminaliteta. Ispravna terminologija ključna je za adekvatno adresiranje svih navedenih aspekata.

7.1. KARAKTERISTIKE, MOTIVACIJA I KOGNITIVNE DISTORZIJE POČINITELJA

Istraživanja o počiniteljima koji proizvode, distribuiraju ili konzumiraju CSAM otkrila su heterogenu populaciju, no s nekim zajedničkim karakteristikama. Uglavnom je riječ o muškarcima, često s teškoćama u uspostavljanju intimnih odnosa, osjećajem socijalne izolacije i prisutnim kognitivnim distorzijama (Gottfried i sur., 2020; Vejmelmka i sur., 2017). Garrington i sur. (2018) u svom sustavnom pregledu karakteristika počinitelja identificiraju niz rizičnih varijabli, uključujući povijest vlastite viktimizacije, parafilijске interese i prisutnost antisocijalnih crta ličnosti.

Ključan element u psihologiji ovih počinitelja jest korištenje kognitivnih distorzija ili tehnika neutralizacije, psiholoških mehanizama kojima opravdavaju svoje ponašanje i umanjuju osjećaj krivnje (Steel i sur., 2022a). Upravo ovdje termin „dječja pornografija“ igra ključnu ulogu. On im omogućuje da svoje djelo uokvire kao puku konzumaciju sadržaja, a ne kao sudjelovanje u zlostavljanju. Rimer (2019) detaljno opisuje kako počinitelji konstruiraju narativ u kojem je dijete na slici depersonalizirano, svedeno na objekt bez osjećaja i stvarne egzistencije. Ovaj proces dehumanizacije žrtve olakšan je jezikom koji kazneno djelo svodi na kategoriju pornografije.

Steel i sur. (2022a) razvijaju teoriju „prostora bezakonja“ (engl. *Lawless Space Theory*), prema kojoj počinitelji biraju *online* okruženja (forume, *darknet*, P2P mreže) koja percipiraju kao prostore izvan dosega zakona i društvenih normi. Unutar tih subkultura normalizira se konzumacija CSAM-a, a jezik koji se koristi dodatno učvršćuje iskrivljenu percepciju. Korištenje eufemizama i tehničkog žargona stvara osjećaj zajedništva i zajedničkog identiteta, dodatno ih izolirajući od većinskog dijela (engl. *mainstream*) društva i posljedica njihovih djela (Prichard i sur., 2011). Korištenje ispravne terminologije (CSAM) u sudskim presudama i javnom diskursu može imati edukativnu ulogu, razbijajući te kognitivne distorzije i jasno imenujući štetu koja je počinjena žrtvama (Hunn i sur., 2018).

7.2. TRAJNA VIKTIMIZACIJA ŽRTAVA U DIGITALNOM DOBU

Za razliku od drugih oblika zlostavljanja, CSAM ostavlja trajni, neizbrisivi zapis traume. Svaka slika ili videozapis, jedanput kad se nađe na internetu, može biti kopirana i distribuirana nebrojeno puta, ostajući dostupna godinama, pa i desetljećima (Brown, 2022). To za žrtvu znači da proces viktimizacije nikada u potpunosti ne prestaje jer se sa svakim novim pregledom, preuzimanjem ili dijeljenjem materijala, zlostavljanje ponavlja (Binford, 2023). Ovaj fenomen kontinuirane reviktimizacije specifičan je za digitalno doba i uzrokuje duboke i dugotrajne psihološke posljedice, uključujući post-

traumatski stresni poremećaj, anksioznost, depresiju i teškoće u formiranju povjerenja i intimnih odnosa u odrasloj dobi (FrameWorks Institute, 2024).

Jezik kojim se društvo odnosi prema njihovoj traumi od presudne je važnosti. Kao što ističe Jane (2020), u kontekstu *online* zlostavljanja općenito, odabir riječi poput „žrtva“ ili „preživjeli“ ima snažne implikacije na osnaživanje osoba koje su doživjele ovakvu vrstu zlostavljanja. Nazivanje materijala pornografijom šalje poruku da je njihova patnja bila dio komercijalnog ili zabavnog proizvoda, što može biti izrazito ponižavajuće i otežati proces oporavka. S druge strane, korištenje termina kao što je CSAM validira njihovo iskustvo kao žrtava teškog kaznenog djela i priznaje da je materijal dokaz kaznenog djela, a ne nešto u čemu su one dobrovoljno sudjelovale.

7.3. TEHNOLOŠKI EKOSUSTAV KAZNENOG DJELA

Razumijevanje tehnologije ključno je za razumijevanje problema. Počeci distribucije vežu se uz *Usenet* grupe i jednostavne *web* stranice (Casanova i sur., 2000; Carr, 2017). Danas je ekosustav mnogo složeniji.

- Površinski *web* (engl. *Surface Web*): Iako velike platforme, poput *Googlea* i *Microsofta*, ulažu znatne napore u blokiranje CSAM-a (Steel, 2015), on se i dalje pojavljuje na društvenim mrežama, forumima i servisima za dijeljenje datoteka (Quayle, 2021).
- *Darknet*: Anonimne mreže poput *Tora* postale su sigurno utočište za organizirane zajednice koje se bave razmjenom CSAM-a. Gannon i sur. (2023) opisuju kako *darknet* forumi funkcioniraju kao složene zajednice s vlastitim pravilima, hijerarhijom i ekonomijom, što otežava policijske istrage i zakonska postupanja. Nurmi i sur. (2024) pokazuju da je značajan postotak *onion* domena posvećen CSAM-u i da je takav materijal lako dostupan preko *darknet* pretraživača.
- *Peer-to-Peer* (P2P) mreže: Ove decentralizirane mreže omogućuju izravnu razmjenu datoteka među korisnicima, bez središnjeg servera, što otežava njihov nadzor i moderaciju (Prichard i sur., 2011).
- Enkripcija (engl. *End-to-End Encryption*): Sve veća upotreba *end-to-end* enkripcije na platformama za komunikaciju poput *WhatsAppa* i *Signala* predstavlja ogroman izazov za izvršnu i zakonodavnu vlast. Dok enkripcija štiti privatnost legitimnih korisnika, ona istovremeno stvara tzv. slijepe točke gdje se CSAM može dijeliti bez mogućnosti detekcije od strane pružatelja usluga (Teunissen i Napier, 2022).

Borba protiv CSAM-a u tehnološkom smislu uključuje razvoj tehnologija za detekciju, poput sustava temeljenih na *hash* vrijednostima (digitalnim otiscima poznatih

CSAM datoteka) i umjetne inteligencije koja može prepoznati novi, dosad nepoznati materijal (Lee i sur., 2020; Sanchez i sur., 2019). Međutim, kako ističu Guerra i Westlake (2021), ovi sustavi imaju svoja ograničenja. Korištenje ispravne, nedvosmislene terminologije poput CSAM-a ključno je i u ovom tehničkom kontekstu jer omogućuje jasno definiranje cilja, detekcije i uklanjanja materijala koji prikazuje zlostavljanje, bez puštanja u subjektivne rasprave o tome što jest, a što nije pornografija.

Sintetizirajući prikazane psihosocijalne i tehnološke aspekte, vidljiv je začarani krug koji otežava prevenciju. Tehnološka arhitektura (enkripcija, *darknet*) omogućuje anonimnost koja hrani kognitivne distorzije počinitelja, pružajući im osjećaj „prostora bezakonja“. Istovremeno, neadekvatna terminologija („pornografija“) tom tehnološkom problemu oduzima težinu stvarnog nasilja, omogućujući počiniteljima da se skrivaju iza uloge „kolekcionara“. Učinkovita borba stoga zahtijeva simultano djelovanje: tehnološku detekciju i psihološki tretman, ali prije svega jezični okvir koji će jasno definirati da se na ekranu ne nalazi zabavni sadržaj, već trajni digitalni zapis zlostavljanja djeteta.

8. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Jezik ima moć oblikovati stvarnost. Termin „dječja pornografija“ stvara okruženje u kojem se seksualno zlostavljanje djece trivijalizira, žrtve dodatno traumatiziraju, a počinitelji lakše racionaliziraju svoja djela. Suprotno tome, termin „materijali koji sadrže seksualno zlostavljanje djece“ (CSAM) postavlja temelje za diskurs utemeljen na činjenicama, pravima djeteta i nultoj toleranciji na zlostavljanje.

Promjena terminologije nije samo estetsko ili akademsko pitanje. Ona predstavlja etički imperativ i strateški alat u borbi protiv jednog od najtežih kaznenih djela današnjice. Usvajanje termina „CSAM“ šalje jasnu poruku koja naglašava kako ne postoji „dječja pornografija“, već isključivo dokaz o seksualnom zlostavljanju djeteta. Rad doprinosi pravnoj i kriminološkoj teoriji kroz dekonstrukciju štetnosti termina „dječja pornografija“, dokazujući da zadržavanje istog u zakonskom tekstu stvara normativni raskorak s međunarodnim konvencijama.

Na temelju provedene analize, predlažu se sljedeće preporuke:

- Zakonodavna izmjena: Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije treba inicirati izmjenu naziva kaznenog djela iz čl. 163. Kaznenog zakona, zamjenjujući termin „dječja pornografija“ s „materijali koji prikazuju seksualno zlostavljanje djece“, čime bi se pravna norma uskladila s viktimološkom naravi djela.
- Institucionalna edukacija kroz javno-civilno partnerstvo: Preporučuje se formaliziranje suradnje između pravosudnih i policijskih tijela (MUP, DORH) te specijaliziranih organizacija civilnog društva, primjerice CSI-ja. Budući da orga-

nizacije civilnog društva često posjeduju agilnost u praćenju digitalnih trendova koju državni aparat teže postiže, ova suradnja je ključna za transfer specifičnih znanja. Predlaže se integracija stručnih edukacija koje provodi CSI u službene kurikule Pravosudne i Policijske akademije, s ciljem osuvremenjivanja metodologije rada i jačanja kapaciteta stručnjaka za prepoznavanje i procesuiranje novih pojava oblika digitalnog nasilja.

- Međuresorna koordinacija: Osnivanje stalne stručne radne skupine koja bi, uz predstavnike ministarstava, uključivala i stručnjake iz prakse, radi izrade jedinstvenih protokola postupanja. Ovakav multisektorski pristup osigurava da se zakonodavni i operativni okvir temelje na stvarnim potrebama žrtava i najnovijim spoznajama o načinima djelovanja počinitelja.
- Regulacija medijskog prostora: Agencija za elektroničke medije, u konzultaciji sa stručnom zajednicom, trebala bi definirati obvezujuće smjernice za izvještavanje o CSAM-u, kako bi se eliminirao senzacionalizam i stigmatizirajuća terminologija u javnom prostoru.

Usvajanjem ovih preporuka Republika Hrvatska bi se uskladila s najboljim međunarodnim praksama i napravila ključan korak prema izgradnji društva koje istinski štiti dostojanstvo i prava najranjivijih.

LITERATURA

KNJIGE I ZNANSTVENI ČLANCI:

1. Akdeniz, Y. (1996). Computer pornography: A comparative study of the US and UK obscenity laws and child pornography laws in relation to the internet. *International Review of Law, Computers & Technology*, 10(2), 235–261. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13600869.1996.9966445>.
2. Akdeniz, Y. (1997). The regulation of pornography and child pornography on the internet. *International Journal of Law and Information Technology*. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.41684>. Dostupno: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=41684 (pristupljeno: 7. listopada 2025.).
3. Akdeniz, Y. (2008). *Internet Child Pornography and the Law: National and International Responses*. Aldershot: Ashgate.
4. Beckett, H.; Holmes, D.; Walker, J. (2017). *Child sexual exploitation: Definition & Guide for Professionals*. University of Bedfordshire. Dostupno: https://www.researchinpractice.org.uk/media/nvfotoo0/child_sexual_exploitation_practice_tool_2017_open_access.pdf (pristupljeno: 10. listopada 2025.).
5. Binford, W. (2023). What frontline professionals need to combat child maltreatment online. *International Journal on Child Maltreatment Research Policy and Practice*, 6(4), 699–700. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42448-023-00172-x>.
6. Brosch, A. (2019). Children's rights in digital environment – cultural and geographical contexts across Europe and Africa. *New Educational Review*, 56(2), 215–229. DOI: <https://doi.org/10.15804/ner.2019.56.2.18>.
7. Brown, R. (2022). *Eliminating Online Child Sexual Abuse Material*. London: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003327264>.

8. Carr, J. (2017). A Brief History of Child Safety Online: Child Abuse Images on the Internet. U: J. Brown (ur.). *Online Risk to Children: Impact, Protection and Prevention* (str. 5–21). Chichester: John Wiley & Sons. DOI: 10.1002/9781118977545.ch1.
9. Casanova, M. F.; Solursh, D.; Solursh, L.; Roy, E.; Thigpen, L. (2000). The History of Child Pornography on the Internet. *Journal of Sex Education and Therapy*, 25(4), 245–251. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/01614576.2000.11074357>.
10. Cullen, O.; Ernst, K. Z.; Dawes, N.; Binford, W.; Dimitropoulos, G. (2020). “Our Laws Have Not Caught up with the Technology”: Understanding Challenges and Facilitators in Investigating and Prosecuting Child Sexual Abuse Materials in the United States. *Laws*, 9(4), 28. DOI: <https://doi.org/10.3390/laws9040028>.
11. Derenčinović, D. (2003). Dječja pornografija na Internetu - o kažnjivosti posjedovanja i virtualnoj dječjoj pornografiji. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 10(1), 3–25.
12. Frangež, D.; Klančnik, A. T.; Žagar Karer, M.; Ludvigsen, B. - E.; Kończyk, J.; Ruiz Perez, F.; Veijalainen, M.; Lewin, M. (2015). The Importance of Terminology Related to Child Sexual Exploitation. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(4), 291–299. Dostupno: https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2015/04/RKK2015-04_DanjelaFrangez_TheImportanceOfTerminology.pdf (pristupljeno: 9. listopada 2025.).
13. Gannon, C.; Blokland, A. A. J.; Huikuri, S.; Babchishin, K. M.; Lehmann, R. J. B. (2023). Child sexual abuse material on the darknet. *Forenscische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie*, 17, 353–365. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11757-023-00790-8>.
14. Garrington, C.; Rickwood, D.; Chamberlain, P.; Boer, D. P. (2018). A systematic review of risk variables for child abuse material offenders. *Journal of Forensic Practice*, 20(2), 91–101. DOI: <https://doi.org/10.1108/jfp-05-2017-0013>.
15. Gosztonyi, G.; Ruzskai, S.; Lendvai, G. F. (2025). The European regulation of porn platforms before and after the Digital Services Act. *Porn Studies*, 12(3), 395–410. DOI: <https://doi.org/10.1080/23268743.2025.2476962>.
16. Gottfried, E. D.; Shier, E. K.; Mulay, A. L. (2020). Child Pornography and Online Sexual Solicitation. *Current Psychiatry Reports*, 22(10). DOI: <https://doi.org/10.1007/s11920-020-1132-y>.
17. Guerra, E.; Westlake, B. G. (2021). Detecting child sexual abuse images: Traits of child sexual exploitation hosting and displaying websites. *Child Abuse & Neglect*, 122, 105336. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105336>.
18. Hames, M. (1993). Child Pornography: A Secret Web of Exploitation. *Child Abuse Review*, 2(4), 276–280.
19. Henry, C. (2020). Designing Effective Digital Advertisements to Prevent Online Consumption of Child Sexual Exploitation Material. *Journal of Child Sexual Abuse*, 29(8), 877–899. DOI: <https://doi.org/10.1080/10538712.2020.1841354>.
20. Holt, T. J.; Bossler, A. M. (ur.) (2020). *The Palgrave Handbook of International Cybercrime and Cyberdeviance*. Cham: Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-78440-3>.
21. Hunn, C. M.; Cockburn, H.; Spiranovic, C.; Prichard, J. (2018). Exploring the educative role of judges’ sentencing remarks: an analysis of remarks on child exploitation material. *Psychiatry, Psychology and Law*, 25(6), 811–828. DOI: <https://doi.org/10.1080/13218719.2018.1478337>.
22. Jane, E. A. (2020). Online abuse and harassment. U: K. Ross (ur.). *The International Encyclopedia of Gender, Media, and Communication* (str. 1–16). Chichester: John Wiley & Sons. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781119429128.IEGMC080>.
23. Johnson, S. A. (2025). Child sexual abuse material (CSAM): understanding the problem, the offender, & risk concerns. *Forensic Research & Criminology International Journal*, 13(1), 44–57. DOI: <https://doi.org/10.15406/frcij.2025.13.00436>.

24. Kloess, J. A.; Woodhams, J.; Whittle, H.; Grant, T.; Hamilton-Giachritsis, C. E. (2017). The challenges of identifying and classifying child sexual abuse material. *Sexual Abuse*, 31(2), 173–196. DOI: <https://doi.org/10.1177/1079063217724768>.
25. Lee, H.; Ermakova, T.; Verweris, V.; Fabian, B. (2020). Detecting child sexual abuse material: A comprehensive survey. *Forensic Science International Digital Investigation*, 34, 301022. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.fsidi.2020.301022>.
26. Maxwell, F. (2023). Children's rights, the optional protocol and child sexual abuse material in the digital age. *The International Journal of Children's Rights*, 31(1), 61–88. DOI: <https://doi.org/10.1163/15718182-30040004>.
27. McKee, A.; Lumby, C. (2022). Pornhub, child sexual abuse materials and anti-pornography campaigning. *Porn Studies*, 9(4), 464–476. DOI: <https://doi.org/10.1080/23268743.2022.2083662>.
28. Moritz, D.; Christensen, L. S. (2020). When sexting conflicts with child sexual abuse material: the legal and social consequences for children. *Psychiatry Psychology and Law*, 27(5), 815–830. DOI: <https://doi.org/10.1080/13218719.2020.1742242>.
29. Nurmi, J.; Paju, A.; Brumley, B. B.; Insoll, T.; Ovaska, A. K.; Soloveva, V.; Vaaranen-Valkonen, N.; Aaltonen, M.; Arroyo, D. (2024). Investigating child sexual abuse material availability, searches, and users on the anonymous Tor network for a public health intervention strategy. *Scientific Reports*, 14(1), 7849. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-024-58346-7>.
30. Pierce, R. L. (1984). Child pornography: A hidden dimension of child abuse. *Child Abuse & Neglect*, 8(4), 483–493.
31. Prichard, J.; Watters, P. A.; Spiranovic, C. (2011). Internet subcultures and pathways to the use of child pornography. *Computer Law & Security Review*, 27(6), 585–600. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2011.09.009>.
32. Quayle, E. (2021). Affordances, Social media and the criminogenic nature of the Internet: Technology-Mediated Child Sexual Abuse. U: E. Caffo (ur.). *Online child sexual exploitation: Treatment and prevention of abuse in a digital world* (str. 33-48). Cham: Springer. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-66654-5_4.
33. Rimer, J. R. (2019). “In the street they’re real, in a picture they’re not”: Constructions of children and childhood among users of online child sexual exploitation material. *Child Abuse & Neglect*, 90, 160–173. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.12.008>.
34. Rimer, J. R.; Holt, K. (2024). “I’m a monster, but I’m not a monster”: Symbolic and social identity work among child sexual exploitation material users. *International Criminal Justice Review*, 35(4), 416–448. DOI: <https://doi.org/10.1177/10575677241283409>.
35. Sanchez, L.; Grajeda, C.; Baggili, I.; Hall, C. (2019). A Practitioner Survey Exploring the Value of Forensic Tools, AI, Filtering, & Safer Presentation for Investigating Child Sexual Abuse Material (CSAM). *Digital Investigation*, 29, S124–S142. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.diin.2019.04.005>.
36. Simon, J.; Luetzow, A.; Conte, J. R. (2020). Thirty years of the convention on the rights of the child: Developments in child sexual abuse and exploitation. *Child Abuse & Neglect*, 110, 104399. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104399>.
37. Sorbán, K. (2023). An elephant in the room—EU policy gaps in the regulation of moderating illegal sexual content on video-sharing platforms. *International Journal of Law and Information Technology*, 31(3), 171–185. DOI: <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaad024>.
38. Steel, C. M. (2015). Web-based child pornography: The global impact of deterrence efforts and its consumption on mobile platforms. *Child Abuse & Neglect*, 44, 150–158. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.12.009>.
39. Steel, C. M. S.; Newman, E.; O'Rourke, S.; Quayle, E. (2022b). Public perceptions of child pornography and child pornography consumers. *Archives of Sexual Behavior*, 51(2), 1173–1185. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02196-1>.

40. Steel, C. M.; Newman, E.; O'Rourke, S.; Quayle, E. (2022a). Lawless space theory for online child sexual exploitation material offending. *Aggression and Violent Behavior*, 68, 101809. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2022.101809>.
41. Stevenson, J.; Fry, D.; Nibley, E.; Lu, M.; Constant, S.; Crocker, A.; Hingorani, S.; Russo, M.; Tommasino, S.; Varrella, A.; Shoup, N. (2024). *A scoping review of key terminology and definitions pertaining to child sexual abuse and exploitation in the past five years; Perspectives from social science research, policy and legislation*. Dostupno: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4980978> (pristupljeno: 9. listopada 2025.).
42. Škrtić, D. (2013). Mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba uporabom informacijsko-komunikacijske tehnologije. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 34(2), 1139–1170.
43. Teunissen, C.; Napier, S. (2022). Child sexual abuse material and end-to-end encryption on social media platforms: An overview. *Trends & issues in crime and criminal justice*, 653. DOI: <https://doi.org/10.52922/ti78634>.
44. Vejmelka, L.; Brkić, G.; Radat, K. (2017). Dječja pornografija na internetu – obilježja osuđenih počinitelja. *Pravni vjesnik*, 33(2), 77–93. DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/4780>.
45. Vejmelka, L.; Jurinić, J. (2020). Terminologija i konceptualizacija seksualnog iskorištavanja djece na internetu. *Kriminologija & socijalna integracija*, 28(1), 100–114. DOI: <https://doi.org/10.31299/ksi.28.1.5>.
46. Wells, M.; Finkelhor, D.; Wolak, J.; Mitchell, K. J. (2007). Defining Child Pornography: Law enforcement Dilemmas in Investigations of Internet Child Pornography possession. *Police Practice and Research*, 8(3), 269–282. DOI: <https://doi.org/10.1080/15614260701450765>.

IZVORI PRAVA:

1. Konvencija UN-a o pravima djeteta, Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, broj 15/90, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 12/93, 20/97, 4/98, 13/98.
2. Fakultativni protokol uz Konvenciju UN-a o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 5/02.
3. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 11/11.
4. Uredba (EU) 2022/2065 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga i izmjeni direktive 2000/31/EZ (Akt o digitalnim uslugama), Službeni list Europske unije, L 277/1 od 27. listopada 2022.
5. Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije, te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP, Službeni list Europske unije, L 335/1 od 17. prosinca 2011.
6. Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24.
7. Kazneni zakon Kanade (engl. *Criminal Code*), R.S.C., 1985, c. C-46.

DOKUMENTI I IZVJEŠĆA:

1. ECPAT (2025). *Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Second Edition)*. Bangkok: Interagency Working Group on Sexual Exploitation of Children. Dostupno: URL: <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2025/04/Second-Edition-Terminology-Guidelines-final.pdf> (pristupljeno: 9. listopada 2025.).

2. Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) (2019). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2018. godini*. URL: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Statisticki%20pregled%20temeljnih%20sigurnosnih%20pokazatelja%20i%20rezultata%20rada%20u%202018.%20godini.pdf> (pristupljeno: 8. listopada 2025.).
3. Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) (2020). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini*. URL: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/Statisticki_pregled_2019_WEB.pdf (pristupljeno: 22. prosinca 2025.).
4. Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) (2021). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini*. URL: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf (pristupljeno: 22. prosinca 2025.).
5. Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) (2022). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini*. URL: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf (pristupljeno: 22. prosinca 2025.).
6. Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) (2023). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*. URL: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf (pristupljeno: 8. listopada 2025.).
7. Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) (2024). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2023. godini*. URL: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2024/3/Statisticki_pregled_2023_.pdf (pristupljeno: 8. listopada 2025.).
8. Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) (2025). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2024. godini*. URL: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2025/statistika%20za%202024%20hrv%20i%20eng/Statisticki_pregled_2024_web.pdf (pristupljeno: 8. listopada 2025.).

MREŽNE STRANICE:

1. Canadian Centre for Child Protection (2025). *Updated terminology*. URL: <https://www.protectchildren.ca/en/press-and-media/blog/2025/updated-terminology> (pristupljeno: 8. listopada 2025.).
2. Centar za nestalu i zlostavljanu djecu (2022). *Globalni alat koji ometa međunarodnu distribuciju slika seksualnog zlostavljanja djece obilježava pet godina postojanja*. URL: <https://cnzd.org/globalni-alat-koji-ometa-medunarodnu-distribuciju-slika-seksualnog-zlostavljanja-djece-obiljezava-pet-godina-postojanja/> (pristupljeno: 8. listopada 2025.).
3. Department of Justice Canada (2024). *An Act to amend the Criminal Code, the Sex Offender Information Registration Act and the International Transfer of Offenders Act*. URL: https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/AnnualStatutes/2024_23/page-1.html (pristupljeno: 10. listopada 2025.).
4. FrameWorks Institute (2024). *Child Sexual Abuse Prevention Toolkit*. URL: https://www.frameworks-institute.org/app/uploads/2024/05/FWI_Child-Sexual-Abuse-Prevention-Toolkit_V2.pdf (pristupljeno: 9. listopada 2025.).
5. NSPCC Learning (2023). *Why language matters: why we should never use 'child pornography' and always say child sexual abuse material*. URL: <https://learning.nspcc.org.uk/news/why-language-matters/child-sexual-abuse-material> (pristupljeno: 8. listopada 2025.).
6. Safer.io (2025). *Common Terms and Definitions*. URL: <https://safer.io/resources/common-terms-and-definitions/> (pristupljeno: 8. listopada 2025.).

POPIS GRAFIKONA:

Grafikon 1. Trend kaznenih djela iskorištavanje djece za pornografiju u Republici Hrvatskoj (2018. – 2024.)

Ivan Čaleta, Master of Social Work

Centre for Missing and Exploited Children Croatia

E-mail: ivan.caleta@cnzd.org

FROM “CHILD PORNOGRAPHY” TO “CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL” (CSAM): THE NECESSITY OF TERMINOLOGICAL CHANGE IN SCIENTIFIC, LEGAL, AND PUBLIC DISCOURSE**Abstract**

The widely used term ‘child pornography’ represents a linguistically and legally problematic construct that minimizes crime severity, implies consent, and stigmatizes victims. This paper argues for the necessity of replacing this term with ‘Child Sexual Abuse Material’ (CSAM). Based on an analysis of relevant literature, the paper deconstructs the concept of pornography in order to highlight its incompatibility with contexts involving child sexual abuse. Conversely, CSAM is identified as a precise alternative that defines the material as evidence of a crime, placing the child victim at the center of analysis. The paper examines the evolution of international legal standards, from the UN Convention on the Rights of the Child to the Lanzarote Convention, which increasingly advocate abandoning the outdated terminology. Special focus is placed on the Republic of Croatia, where a critical analysis of Article 163 of the Criminal Code and official statistics reveals a significant discrepancy between national legal practice and international recommendations. Furthermore, the paper provides an overview of the psychosocial and technological context, including offender characteristics, the impact of abuse on victims, and the role of encryption technologies and the darknet. The conclusion offers specific recommendations for harmonizing Croatian legislation and institutional practice, emphasizing that adopting the term CSAM is crucial for protecting the dignity and rights of child victims.

Keywords: *child sexual abuse material (CSAM), child pornography, terminology, child sexual abuse, Criminal Code*